

**Referat fra tredje møde i Vandløbsforums arbejdsgruppe 4 om
vandplanindsatsernes samspil med klimatilpasning
d. 5. november 2013**

Deltagere:

Irene Asta Wiborg, Videncentret for Landbrug
Knud Erich Tonke, Videncentret for Landbrug
Kitt Bell Andersen, Landbrug & Fødevarer
Lise Johnsen, Landbrug & Fødevarer
Søren Vestergaard, Bæredygtigt Landbrug
Poul Vejby-Sørensen, Bæredygtigt Landbrug
Jan Hjeds, Danske Vandløb
Søren Hansen, Danske Vandløb
Lars Brinch Thygesen, Danmarks Sportsfiskerforbund
Jan Pedersen, Danmarks Naturfredningsforening
Steen Ravn Christensen, KTC
Søren Brandt, KTC
Niels Philip Jensen, KL
Henrik Lynghus, rep. for Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi (Niras)
Anne Blicher, rep. For Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi (Orbicon)
Thomas Bruun Jessen, Naturstyrelsen
Kåre Svarre Jakobsen, Naturstyrelsen
Katrine Fabricius, Naturstyrelsen
Marie Brammer Nejrup, Naturstyrelsen
Per Helmgaard, Naturstyrelsen
Ivan Ben Karottki, Naturstyrelsen
Lykke Guldbrandt, Naturstyrelsen
Henrik Leth Jørgensen, Naturstyrelsen

Dagsorden, jf. mødeindkaldelse af 1. november 2013:

- 1) Godkendelse af dagsorden
- 2) Godkendelse af referat af møde 27/8-13
- 3) Kvalificering af samlet eksempelsamling på baggrund af bidrag
- 4) Klimamodeller ~Oplæg om konkret projekt v/ Danske Vandløb
- 5) Eksempel til drøftelse ~ samtænkning af indsatser v/ Danmarks Sportsfiskerforbund
- 6) Vandløbskvalitet og klimatilpasning v/ KTC
- 7) Gruppens videre arbejde
- 8) Evt.

~oOo~

Ad dagsordenspunkt 1)

Naturstyrelsen ved kontorchef Thomas Bruun Jessen (TBR) bød velkommen.

Dagsordenen blev herefter godkendt uden bemærkninger.

Ad dagsordenspunkt 2)

Referat af møde i gruppen 27/8-2013 blev godkendt uden bemærkninger.

Ad dagsordenspunkt 3)

Naturstyrelsen præsenterede det foreløbige udkast til eksempelsamling, som var udgjort af deltagernes bidrag af både konkret og generel karakter. Styrelsen havde i tankerne at lave tre kategorier (faneblade) i skemaet: Eksisterende virkemidler, alternative virkemidler og andet. Pt. var skemaet delt op på virkemidler samt derudover to store "samlekategorier" ("klimatilpasning" og "andre virkemidler end VP"), som skulle deles ud på disse tre faner. Dette var gruppen generelt enig i.

Naturstyrelsen understregede, at man i henhold til gruppens opdrag ønskede sig konkrete eksempler til samlingen. Ligeledes blev understreget, at det var vigtigt, at eksemplerne indeholdt synergieffekter mellem klimatilpasning og forbedring af den økologiske tilstand. I samlingen kunne både medtages gennemførte projekter, men også idéer til endnu ikke gennemførte initiativer. I den forbindelse nævnte styrelsen, at det haltede lidt bagud med eksempler fra det åbne land.

Naturstyrelsen tilkendegav endelig at ville lave en idékasse eller opsamlingsfelt nederst i skemaet, der kunne indeholde generelle kommentarer.

Danmarks Naturfredningsforening støttet af Danske Vandløb foreslog, at man slog nogle af eksemplerne sammen.

Danmarks Sportsfiskerforbund foreslog, at eksempler fra by og land blev opdelt.

Danske Vandløb foreslog, man opdelte miljøeffekten på de fire kvalitetselementer.

KL ønskede en kolonne benævnt "nok vand", da for lidt vand også kunne være et problem.

Bæredygtigt Landbrug pointerede flere eksempler i skemaet, hvor man ikke var enig i virkemidlets effekt fx i forhold til vådområder. Naturstyrelsen pointerede i den forbindelse vigtigheden af, at man lavede konkrete eksempler og var omhyggelig med at udfylde skemaet, så det passede til netop dette konkrete eksempel, da effekterne kunne være forskellige afhængig af den konkrete placering og udførelse. Videncentret for Landbrug og KL støttede dette.

KTC opponerede mod fokus på konkrete eksempler, da de er defineret ud fra de eksisterende rammer. For at tænke visionært er det nødvendigt at se på de overordnede rammer. Konkret blev nævnt hindringer i forbindelse med enkeltbetalingsordningen og krydsoverensstemmelseskontrol. Naturstyrelsen erklærede sig enig i vigtigheden af at tænke visionært, men understregede samtidigt, at situationen pt. var, at der skulle udarbejdes et virkemiddelkatalog, hvor man overvejede at udvide paletten af virkemidler fra første planperiode eller at bruge dem anderledes, og at det i den forbindelse var vigtigt at kunne forevise det politiske niveau idéer hertil. Hvis man via konkrete eksempler kunne pege på nogle konkrete rammer, der skulle ændres for at få idéerne til at blive virkelighed, kunne gruppen imidlertid godt gøre det. I forhold til konkrete ændringer indenfor

enkeltbetalingsordningen henhørte denne lovgivning under Fødevareministeriet, som desværre ikke var repræsenteret ved dagens møde. Videncentret for Landbrug med støtte fra rep. for Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi (Niras) bad om at få eksempelsamlingen til revision, da man godt kunne være mere specifik om netop sådanne hindringer i de kasser i skemaet, som gav mulighed for dette.

Landbrug & Fødevarer opponerede mod, at der skulle ligge en entydig effektvurdering i forhold til at forbedre den økologiske tilstand, før virkemidlet kunne medtages i samlingen. Naturstyrelsen nævnte i den forbindelse, at gruppens arbejde relaterede sig til vandplanerne, og i relation til disse havde man altså brug for en overordnet vurdering af, om virkemidlet virkede i forhold til at forbedre den økologiske tilstand. Den vurdering blev foretaget af DCE.

Videncentret for Landbrug støttet af Danske Vandløb og Bæredygtigt Landbrug foreslog dræning som et virkemiddel, idet planter i veldrænet jord ville optage både fosfor og kvælstof, ligesom vandet lettere ville blive optaget af jorderne, når der blev drænet. Som billede herpå blev af Danske Vandløb nævnt, at velafvandet jord fungerer som en svamp, der i vinterhalvåret kan suge 80-100 mm og i sommerhalvåret op til 200 mm vand. Danmarks Naturfredningsforening og Danmarks Sportsfiskerforbund opponerede kraftigt imod, at dræning skulle være et relevant virkemiddel både i forhold til forbedring af den økologiske tilstand og klimasikring, ligesom man kraftigt anfægtede, at drænet jord skulle kunne suge vand i de mængder, Danske Vandløb nævnte. Tværtimod var konceptet om at "holde på vandet" ude på arealerne vejen frem. KTC pegede ligeledes på, at ekstensivering af driften på visse arealer kunne være en farbar løsning. Danmarks Naturfredningsforening påpegede, at vigtige hensyn i forbindelse med klimasikring ikke kun handlede om at kunne opretholde en vis produktion. Der kunne være andre vigtige hensyn i spørgsmålet om klimasikring. Hertil svarede Danske Vandløb, at dyb afvanding for landbrugserhvervet og samfundet som helhed var afgørende. Rep. for Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi (Niras) betvivlede, at dræning kunne afhjælpe de problemer, der opstår ved ekstremnedbør, da veldrænet jord ikke udgjorde en løsning ved koblede hændelser af skybrud. Det skyldtes, at der under intensive regnhændelser sker en meget hurtig vandfyldning af jordmatrixens øverste cm (i løbet af få minutter) – og herefter kan jordbunden ikke længere optage tilstrækkelige vandmængder. Nedbøren vil fra dette tidspunkt og indtil det holder op med at regne være henvist til at løbe langs de naturlige strømningsveje på terrænets overflade – og derfor sker der oversvømmelser i lavpunkter og langs strømningsvejene. Nedbørsmængden overstiger simpelthen jordens evne til at optage vand.

Naturstyrelsen henviste til, at forslaget om dræning som virkemiddel blev taget op under gruppe 3 i Vandløbsforum, men nævnte, at der givetvis kunne være et udestående i relation til forbedring af de fysiske forhold. Dræningseksemplet ville komme i skemaet med en note om uenighederne i gruppen herom.

I forhold til finansiering af tiltag understregede Naturstyrelsen, at der utvivlsomt ville blive regnet på et virkemiddels omkostningseffektivitet, inden det via en politisk beslutning blev inddraget i vandplanerne. Nogle af eksemplerne i samlingen var forsyningsfinansierede og forholdsvist dyre. I den forbindelse blev ligeledes nævnt, at tanken i ny lov om vandplanlægning, som Naturstyrelsen netop havde haft i høring, var, at man fik en spiseseddel over brugbare virkemidler med

tilhørende udregninger af omkostningseffektivitet, som man så kunne vælge imellem lokalt.

Under punktet var desuden en generel drøftelse af, hvordan vand fra byerne, der føres ud i vandløb, skulle håndteres. Bæredygtigt Landbrug understregede vigtigheden af at forberede vandløbene på disse ekstra vandmængder samt pointerede problemer med spildevandsoverløb. Naturstyrelsen pointerede, at spørgsmålet om brugen af vandløb til bredere samfundshensyn blev drøftet i Vandløbsforums gruppe 5. Derudover påpegede styrelsen, at det ikke er vandrammedirektivets opgave at sikre mindre vandmængder. Så længe vandet havde en ordentlig kvalitet, gav mere vand ikke problemer i forhold til at forbedre den økologiske tilstand, hvormed man var udenfor direktivet og dermed vandplanerne. Spildevand var i den forbindelse en selvstændig problemstilling, som man brugte 3,5 mia. kr. på i vandplanerne. Rep. for Brancheforeningen Dansk Miljøteknologi (Orbicon) påpegede, at kommunerne har mulighed for at stille skærpede krav til forsyningsselskabernes udledninger.

Endeligt fandt Danske Vandløb, at vandstandshævende virkemidler burde konsekvensvurderes yderligere, og at KU Science burde involveres i dette arbejde. Naturstyrelsen udbad sig i den forbindelse konkrete navne, afdelinger i KU samt beskrivelse af de relevante kompetencer i forhold til gruppens arbejde.

Naturstyrelsen afsluttede punktet med lovning om at rette skemaet til i betragtning af de forskellige inputs, gruppen havde foreslået. Ikke alle forslag kunne nødvendigvis imødekommes, men styrelsen ville gøre sit bedste. Herefter ville skemaet blive cirkuleret i kredsen igen med henblik på yderligere kvalificering, særligt i forhold til at sikre, at eksemplerne i samlingen er af konkret karakter.

Ad dagsordenspunkt 4)

TBR gav ordet til Danske Vandløb, som havde ønsket at drøfte behovet for udvikling af klimamodeller. Danske Vandløb gav efter en kort introduktion ordet til Videncentret for Landbrug.

Oplægget fokuserede indledningsvist på grundene til, at man oplever tabsgivende oversvømmelser. Der blev peget på faktorerne ændret klima, ændring i urbane arealer/tilledninger, ændret arealanvendelse i landbruget, ændret vandløbsvedligeholdelse, ændret fysisk vandløbsudformning samt ændret bufferkapacitet i oplandet.

Oplæggets løsningsforslag til at håndtere de tabsgivende oversvømmelser var at erkende, at de nuværende vandløbsregulativer ikke levede op til fremtidens klima og urbane vandmængder. Man fandt derfor, at der er behov for, at kommuner og borgere fik adgang til modeller og værktøjer, der kan estimere et givent oplands behov for vandafledning under hensyntagen til oplandets placering, geologi, klima årstid og arealbenyttelse og på den baggrund opdatere regulativerne for de enkelte vandløb. Konkret fremlagdes forslag om at udvikle et nationalt modelværktøj, således at den enkelte kommune kunne få et kvalificeret bud på den mængde vand, der ville skulle afledes i det konkrete opland.

På forespørgsel fra Naturstyrelsen kunne Videncentret for Landbrug ikke give et bud på økonomien og finansieringen af den ønskede model, idet man henviste til,

at man i DHI arbejdede med en række modeller, men at man ikke havde overblikket over, hvordan disse præcist ville spille ind til nærværende projekt. Det mente man, måtte være Naturstyrelsens opgave. Repræsentanten for Brancheforeningen for Dansk Miljøteknologi (Niras) forklarede, at en del af den ønskede data allerede fandtes. Som pilotprojekt ville det koste mellem 1 og 10 mio. kr. at opstille modellen afhængig af ambitionsniveauet. Herefter ville komme udrulning og vedligehold.

Ordet blev herefter givet til KL, som fandt, at Videncentret havde givet en god gennemgang af de udfordringer, man stod over for i forhold til tabsgivende oversvømmelser. KL var enig i, at det var vigtigt at være opdateret på området. Man fandt dog ikke, at løsningen ville være at udvikle en landsdækkende model. Indgangen skulle derimod være lokalt drevet ud fra lokale behov, idet man i kommunerne allerede havde en række modeller, som evt. skulle udbygges eller justeres, hvis man lokalt havde behov for et mere præcist kortgrundlag. Generelt havde kommunerne allerede kendskab til barriere- og risikoområder. KTC fandt heller ikke behov for at iværksætte udviklingen af en national model som foreslået. Repræsentanten for Brancheforeningen for Dansk Miljøteknologi (Orbicon) forklarede, at modeller for vandets kredsløb var dårlige til at regne på koblet regn, ligesom der var stor forskel på vand i byen versus på landet, hvorfor det ville være svært at lave én stor national model. Desuden ville udvikling af en ny national model formegentlig have lange udsigter, da det ville tage lang tid at gennemføre og ikke nødvendigvis ville løse problemet. Opfordringen var derfor ikke at koble for mange modeller.

Videncentret replicerede ved at understrege, at en national model i højere grad ville gøre politikerne opmærksomme på de store afledningsbehov, landet stod overfor. Danmarks Naturfredningsforening påpegede i den forbindelse, at der fandtes en række andre hensyn end landbrugshensyn. Det at man håndtere 1,6 gange mere vand betød ikke, der automatisk skulle afvandes 1,6 gange mere. Repræsentanten for Brancheforeningen for Dansk Miljøteknologi (Niras) udfordrede i den forbindelse udlægningen af, at vandmængderne ville stige med faktor 1,6, der skulle forstås mere teknisk, hvilket Bæredygtigt Landbrug og Danske Vandløb ikke var enig i.

Naturstyrelsen pegede på, at det ville være svært politisk at gennemtvinge opførslen af en model, som man lokalpolitisk ikke kunne finde opbakning til. Hertil replicerede Bæredygtigt Landbrug, at det faktum, at lokalpolitikere var ligeglade med afvanding ikke gjorde problemet mindre. Man nævnte desuden, at landmanden ikke kun tænkte på udbytte, når man pointerede vigtigheden af afvanding. Naturen havde heller ikke godt af oversvømmelser. Man henviste i den forbindelse til en rapport, som et vandløbslaug omkring Værebros Å havde bestilt fra DHI. Danske Vandløb opfordrede Naturstyrelsen til at skrive til kommunerne med opfordring om at støtte oprettelse af en national model som foreslået af Videncentret, idet man ikke fandt, at KL forholdt sig til de problemer, der fandtes i virkeligheden.

Naturstyrelsen informerede endeligt om, at der var udviklet en ny hydrologisk højdemodel samt andre kort og værktøj for i størrelsesordenen 10 mio. kr., herunder med ekstern finansiering fra fx Forsikring og Pension. Den hydrologiske højdemodel var et værktøj, som var frit tilgængelig og som kommunerne kunne bruge til at lave oversvømmelseskort i forbindelse med udarbejdelse af

klimatilpasningsplaner. I forbindelse med en samlet evaluering af kommunernes klimatilpasningsindsats i 2015 ville muligheder for nye kort og værktøj evt. kunne indgå.

På spørgsmål fra Landbrug & Fødevarer afviste Naturstyrelsen afslutningsvist, at der var sammenhæng mellem denne model og den model for konsekvensberegninger, der skal udvikles i forbindelse med implementeringen af indsatsen om ændret vedligeholdelse.

Ad dagsordenspunkt 5)

Ordet blev givet til Danmarks Sportsfiskerforbund, der holdt et oplæg ”For lidt og for meget” med fokus på vigtigheden af at genskabe den naturlige hydrologi i ådalene og på de sønære arealer.

Hovedbudskabet var, at der i forbindelse med klimaændringer forventes en øget nedbørsmængde i efterår-/vinterhalvåret, mens der i forår-/sommerperioden kan forventes tørkeperioder. Hvis de vandløbsnærearealer, herunder flodsengen, ekstensiveres og udnyttes til afgræsning/slæt, kan disse arealer med fordel virke som buffer for store nedbørshændelser. Sker dette i hele vandløbssystemet, også ud i de mindste små forgreninger, vil det medvirke til en bedre sikring af byer og andre kostbare infrastrukturanlæg nedstrøms. Afvandede moser skal genskabes og deres ”svampeeffekt” kan virke som buffer i vinterhalvåret og sikre mod oversvømmelser nedstrøms, og i sommerperioder vil svampen medvirke til at sikrer en langsom vandafgivelse, der medvirker til at forhindre at vandløb og søer tørrer ud i tørkeperioder.

Ordet blev givet til Danmarks Sportsfiskerforbund, der holdt et oplæg med fokus på vigtigheden af at ”holde på vandet”. Hvis man holdt på vandet ved brug af de vandløbsnære arealer som buffer i vandløbsforgreningerne, pressede vandet sig ikke på nedenstrøms og styrede således hele vandløbssystemet mod tabsgivende oversvømmelser. Moser havde tidligere haft den effekt at kunne holde på vandet, hvilket man skulle tilbage til ved at sikre vandløbets og søernes kontakt til omgivelserne, således at der blev udviklet et samlet økosystem. I den forbindelse var det en selvstændig pointe, at marginaljordene skulle bruges som engarealer og ikke til intensiv landbrugsdrift. Man nævnte desuden, at der i forhold til bybelastet vand kunne være tale om en selvstændig problemstilling.

Danmarks Naturfredningsforening tilsluttede sig oplæggets pointer.

Ad dagsordenspunkt 6)

Ordet blev givet til KTC, der argumenterede for vigtigheden af at finde en fælles platform at tale ud fra. Her henvistes også til, at der vil være en stor fordel i at give vandløbet plads. Hvis man så på naturens egen måde at håndtere oversvømmelser, ville man komme langt. I den forbindelse måtte man erkende, at det ikke ville kunne garanteres, at al landbrugsjord fortsat ville kunne dyrkes, og at en løsning om hurtigt at aflede vand til havet ikke ville være holdbar over tid. Derimod skulle vandet holdes i landskabet og i engene ved at genskabe vandhuller, vådområder og i det hele taget samspillet mellem vandløb og de vandløbsnære arealer, som naturen tidligere selv havde skabt.

Der nævntes igen, at reglerne for EU-støtteordningerne kunne være hindrende for at gennemføre klimatilpassende tiltag, hvorfor de med fordel kunne ændres.

Naturstyrelsen henviste igen til, at NaturErhvervstyrelsen ikke var repræsenteret ved mødet, men at man ville udbede sig deres kommentarer til sagen.

Ad dagsordenspunkt 7)

Naturstyrelsen konkluderede, at styrelsen nu ville arbejde videre med skemaet, og at der i den forbindelse ville blive behov for en kvalificering af de input, man havde modtaget fra gruppen. Styrelsen ville desuden gå i gang med at udarbejde en egentlig leverance for gruppens arbejde. Styrelsen ville i den forbindelse tage stilling til, om der ville være behov for endnu et møde i arbejdsgruppen.

Ad dagsordenspunkt 8)

Videncentret for Landbrug efterlyste en seance, der samlede og afsluttede alle arbejdsgrupperne under ét.